

Doç.Dr. Osman Tekin Aybaş ÜNAK(*) Başkanı

Sayın Bakan, Sayın Vali, Sayın Konuklar, ve Sevgili Kütüphaneciler

"Keşke" diyor Hilmi Çelik, son günlerde kaleme aldığı yazısında. Konuşmama bu cümleyle başlamak üzere bilgisayar klavyesinin tuşlarına dokunurken birden durdum. Suçladım kendimi. Düpedüz yanlış bir bilgi aktarmak üzereydim sizlere.

Türk Parlamento kütüphanesini uyguladığı çağdaş teknolojilerle türü içerisinde dünyanın en iyilerinden biri yapmayı başaran Hilmi Çelik, "Keşke" diye başladığı çalışmasını kaleme almamıştı. Düşündüklerini, usunda canlandırdıklarını, doğrudan bilgisayara aktarmıştı. Tamamladığı çalışmasını da faksla yakın arkadaşlarına gönderip görüş sormuştu. Kanımca ikinci aşamada, isterse, "elektronik posta" yoluyla ve aynı anda, çok daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırabilecektir.

Demek kağıt ve kalem yerini elektronik teknolojiye ve ekrana bırakmak üzere. Görüntülü ve sesli medya insanlarda okuma alışkanlığını azaltırken duyguların kağıda dökülmesi de engellenecek. Öykü yazarları ve şairler, "hislerim kalemimi böyle oynattı," ya da "kusura bakma, duygularımı ancak bu kadar dönebildim kağıda" diyemeyecekler.

Geçen yıl yaptığım açış konuşmasında, okumak özgürlüktür sloganını esas aldım. Umarım bu slogan, yazı ve düşünce özgürlüğü ile yaşatılacaktır.

Sayın Çelik'in cümlesi çoğumuzun zaman zaman kullandığımız bir deyişle başlıyor: "Geriye dönüp baktığımızda." Bir kez daha geriye dönüp bakmak zorunda kalıyorum. Tarsus Amerikan Koleji'nde. 1952 yılında, öğrenci asistan olarak okul kütüphanesinde çalışmaya başlamamın üzerinden tam 42 yıl geçmiş. Bir ömür bu. Geriye dönüp baktığımda, kütüphanecilik açısından "şunu yapsaydım, ya da keşke bunu yapmasaydım," demedim, diyemiyorum.

* Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği

Yapmak istediklerimi gücümün yettiğince uyguladım. Yapamadıklarımı yazdım ya da sözel olarak aktardım.

Konuşmamda, enformasyon süper otobanlarının gündeme geldiği řu günlere hazırlanmada, ne denli geç kaldığımızı görebildiğim için "keşke destekleselerdi" dediğim birkaç konuya değinmek istiyorum.

TÜBİTAK'da görevli olduğum dönemlerde, 1974-1975 yılları arasında birlikte çalıştığım ve řu anda bazıları aramızda olan çalışma arkadaşlarımla birlikte ve zamana karşı yarışarak başlattığımız iki proje, gerileme ve duraklama dönemlerinden sonra, bugün aynı örgütün yürüttüğü ulusal veri tabanlarından ikisini oluşturmaktadır. Zamanla küçülen, zamanla durdurulan bu veri tabanları "keşke" o yıllardaki hızıyla geliştirilip bugünlere gelebilseydi.

1979 yılı sonunda TÜBİTAK'da yapılan bir toplantıda, "verin bilgisayarını, on ay sonra yayınlarınızı bilgisayar çıktısı olarak hazırlayayım," dediğim zaman, yöneticiler bu önerimi fazla ütöpik bulmuşlardı. Aynı dönemlerde birlikte çalıştığımız enformasyon uzmanlarından ve ziraat eski genel müdürlerinden Akif Çakman toplantıdan çıkarken kolumuza girip, "en az 10 yıl tartışılacak bir konuyu gündeme getirdin, vermezler sana bunu" demişti.

"Keşke" verselerdi. "Keşke" verselerdi de, önce EARN daha sonra INTERNET denilen uluslararası bilgi ağlarına bağlanan ülkemizin kuruluşlarından en önemlisi olan TÜBİTAK yıllar önce bilgi satacak duruma gelebilseydi.

Sözünü ettiğimiz yıllarda, yani 1974-1975 yıllarında, iki daktilo ve beş kütüphaneciyle yürüttüğümüz ve yurtdışında da dağıtılan ve aranan iki ürün ve yine aynı yıllarda ortaya atılan "doktora tezleri" projesi, büyüklerimiz tarafından fazla iddialı ve yorucu bulunduğu için beş yıl boyunca dinlenmeye alındık.

Günümüzde, emekleme döneminde olan ve biri de Yükseköğretim Kurumu Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı tarafından devir alınıp yürütölen bu üç proje, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası bilgi ağları aracılığı ile tüm bilim dünyasına sunabileceği en önemli veri tabanlarıdır. Bilim dünyası bu tür veri tabanlarına girmek peşindedir.

Batı dünyasında yeteri kadar gelişmiş kütüphane, kitap ve dergi vardır. Önemli olan, bu kaynaklara ulaşabilmenin yanı sıra, birincil kaynakları, gününde, hatta gününden önce duyurma ve pazarlama olanağı yaratabilmektedir.

"Keşke" o yıllarda bizi dinlendirmeselerdi. "Keşke" o inançlı ve ileriye görebilen yedi kişilik idealist ekip desteklenseydi. "Keşke" bugünkü TÜBİTAK yönetimi o yıllarda olsaydı.

Anılarla yaşamak çok güzel. Anılar acı, anılar tatlı. Ama anılar çok önemli. 1963 yılı başında evlenmek üzere Hollanda'dan Türkiye'ye gelen genç bir hanım, kısa sürede ülkeye, insanlarına, yemeklerine, gelenek ve göreneklerine uyum sağlayabilmek ve dilini de ilerletebilmek için yoğun çaba harcar. Bu arada evde oturmaktan da sıkılır. Eşine, eve yakın olan halk kütüphanelerinin adresini sorar. Eşi, kendisine, Amerikan, İngiliz, ve Alman kütüphanelerinin yerlerini tarif eder. Bu bilgiler eşini tatmin etmez. "Ben onları biliyorum, ben Türk halk kütüphanelerinin yerlerini istiyorum" der.

Eşi, ona, Ulus'da Kedi Seven sokağındaki İl Halk Kütüphanesi ile Kumrular Sokağı'ndaki Milli Kütüphane'nin adresini verir. "Başka yok mu?" sorusunu yanıtız bırakır. Ertesi günün akşamı evde buluştuklarında, genç gelin ağlamaktadır. Milli Kütüphane'ye giriş kartı olmadığı için almamışlardır. Halk Kütüphanesi'nin de yeri çok uzak gelmiştir.

Sözü edilen Hollandalı hanımın geldiği şehirde ve daha birçok Avrupa kentinde öylesine çok halk kütüphanesi vardır ki, öylesine çok kitap okunur ki, Ankara'da karşılaştığı durum haklı olarak onu çok şaşırtmıştır.

70'li yılların ikinci yarısında dinlenirken, yaptığımız bir araştırma sonucu olarak, "Ege Üniversitesi'nde 70 kütüphane var" dediğim zaman bazı kişilerin eleştirisine uğramıştım. Nicelik ve nitelik ne olursa olsun, Ege Üniversitesi'nde 70 kütüphane vardı. Sizce, bu 70 kütüphanenin hangisi öğrencilerin ya da asistanların kararıyla kurulmuştur. Karar yetkisi olan kişilerce kurulması desteklenen bu kütüphaneler, "keşke" İzmir'in değişik mahallelerine birer halk ve çocuk kütüphanesi olarak serpiştirilmiş olsalardı.

Ege Üniversitesi Kütüphaneleriyle ilgili çalışmamız 1976 yılında yayınlanmıştı. O çalışmanın amacı, Ege Üniversitesini eleştirmek değildi. Amaç, geleceğin üniversite kütüphanelerine ışık tutmaktı. Aynı yıllarda çok konuştuğumuz, dinlenmekten yorulduğumuz günlerde, ülkenin halk kütüphanesi sorununa bir çözüm getirebilmek için yerel yönetimlerle işbirliğine gidilmesini önermiştik. Daha sonraki yıllarda da, hatta bugünlerde bile, bu görüşü, zaman zaman gündeme getirip kendi aramızda tartışmaktayız. Söz gelişi, neden çöp vergisi toplanıyor da kütüphane vergisi toplanmıyor. Ya da, yerel yönetimlerce toplanan verigilerin belli bir yüzdesi kütüphane için ayrılmıyor?

Sayın Bakan, anımsadığım kadarıyla, hiçbir Kültür Bakanı'nın

döneminde, sizin döneminizde olduğu kadar, kütüphane olgusu gündeme gelmedi. Hem kütüphanelere, hem kütüphaneciliğe, hem de kitaba sahip çıktınız. Televizyonda izlediğim bir sohbet toplantısında, size bakanlık olarak neler yaptıklarınız sorulduğunda, kütüphaneden ve kitaptan başladınız söze.

Halk kütüphanelerini halka götürmek, çocukları sokaklardan çekmek, emeklilere okuma olanağı yaratmak gibi düşünceleri geliştirmek için yerel yönetimlerle işbirliğine gidilmesini, yasal düzenlemelerin yapılmasını ve binlerce kütüphanenin kurulmasına olanak yaratmanızı öneriyorum. Hatta daha ileri giderek ve hoşgörünüze sığınarak, en kısa sürede bir pilot bölge seçebileceğimizi düşünüyorum.

Sayın Bakan, bu düşünce nasıl olsa gerçekleşecek. Gerçekleşecek diyorum, çünkü olması gereken bu, çünkü doğrusu bu. Gönül istiyor ki, bir on yıl, bir yirmi yıl sonra, bir Hilmi Çelik, "keşke" diye başlamasın öyküsüne. Bir başka Tekin Aybaş bu kürsüye çıkıp da, "ben bunları yirmi yıl önce söylemiştim" diyemesin.

Bu kürsüde, üç yıldır, ÜNAK'ın başkanı olduğum için söz veriliyor. Bundan sonraki yıllarda verilir mi? verilerse alır'mıyım bilemiyorum. O nedenle bu olanağı kullanıp iki konuya daha değinmek istiyorum.

İki hafta önce Mısır'ı ziyaret ettim. Ne Kahire'de, ne Aswan'da, ne Luksor'da görüp gezecek kütüphane bulamadım. EDFU'da HORUS tapınağını gezerken, kütüphanesini gördüm. Edirne'deki Selimiye Camii'nde, 9 bin elyazması ve taşbaskı kitabın bulunduğu kütüphanede yer alan 2. Selim'in 3 metrekarelik "düşünce odası"ndan biraz daha büyükçeydi.

Kahire'de her turistin götürüldüğu "Mehmet Ali Paşa Camii" ve külliyesi gerçekte görülmeye değirdi. Cami ve çevresini gezerken külliyenin bir parçası olan saat kulesi dikkatimizi çekti. Rehberimize "saatin nereden gelmiş olabileceğini" sordum. - Paris'den, dedi, renkli gözlüklerini çıkartıp, simsiyah gözlerini gözlerine dikerken. Sonra açıklamaya devam etti. Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Lüksor'daki meşhur AMON tapınağında yer alan ve 2.RAMSES tarafından kondurulan iki dikili taştan, ağırlığı yaklaşık 230 ton olan birini, 1836 yılında Fransa'ya vererek karşılığında, camideki saati almış. Bu dikilitaş Paris'de Concord Meydanında.

Lüksör ve Karnak tapınakları obelisklerle dolu. Yine aynı tapınaklardan sökülen biri, 1878 yılında İngiltere'ye götürülüp Thames rıhtımına, bir diğerini, 1880 yılında New York'da Central Park'a, sayısını çıkartamadığım kadarı Roma'ya, bir tanesi de hepimizin bildiği gibi, Romalılar döneminde, İstanbul'a getirilip Sultanahmet Meydanı'na dikilmiştir.

Bütün içtenliğimle söylüyorum. Yukarıda saydığım ve Batılı ülkelere götürülerek en görkemli yerlere kondurulmuş olan bu eserleri değişik zamanlarda gördüm. Gördüm, fakat bana hiçbir heyecan vermedi bu yapıtlar. Oysa, onları yerinde ve bir bütünün parçası olarak görebilmek ne mutlu, ne kutsal bir olay.

Sayın Bakan, döneminizde, Türk toplumunu son derece mutlu eden, son derece duygulandıran bir olayı daha yaşattınız bizlere. "Karun Hazinesi"ni Türkiye'ye getirdiniz. Bunu, diğer hazinelerin, diğer eserlerin izleyeceğini biliyorum. Dikilitaşlarda olduğu gibi, herşey ait olduğu ülkede, hatta yörede anlam kazanıyor.

Selimiye Camii'ndeki kütüphane ile Mısır'dan götürülen dikilitaşlar ve Karun Hazinesi örneklerini özellikle verdim. Yıllar önce, gerek sözel olarak, gerekse yazı-arımda "el yazmalarının" belli merkezlerde toplanarak koruma altına alınmalarını savundum durdum. Oysa şimdi diyorum ki, "bu eserler ait oldukları yerde kalsın. Ama koruma altında tutulsunlar. Lütfen onları, en çağdaş yöntemlerle, Batılı ülkelerin uyguladığı yöntemlerle ve de oldukları yerde koruyalım.

Yine siz bürokratların hoşgörüsüne sığınarak değinmek istediğim çok hassas, çok önemli bir konu daha var. IFLA'95. Sayın Bakan'ın bunun bilincinde olduğunu ve gönülden desteklediğini bizler, IFLA'95 Ulusal Komitesinde olanlar biliyoruz. IFLA toplantıları, bildiğim kadarı ile, olimpiyatlardan sonraki en büyük uluslararası organizasyonlardan biri. Her yıl değişik bir ülkede yapılmakta olan IFLA toplantılarına ev sahipliği yapmak, hemen hemen olimpiyatlar kadar zor. Geçmiş yıllarda, Prof.Dr. Necmeddin Sefercioğlu, Altınay Sernikli, Hasan Duman ve Hilmi Çelik zoru başarmışlar ve 1995 yılını ülkemiz için ayırtmışlar. Şahsım ve başkanı bulunduğum dernek adına kendilerine teşekkür etmek istiyorum.

Bu organizasyonda görevli olan herkes, bu çok büyük organizasyonun altından ancak, basınıyla, hükümetiyle ve bürokratiyle bütünleşerek kalkılabileceği inancındadır. En az 3000 kişinin katılımının beklendiği toplantı için şimdiden otel rezervasyonu yaptırılmak istendiği dikkate alınırsa, organizasyonun büyüklüğü ve önemi anlaşılabilir olur.

Geçtiğimiz yıllarda ülkemizi de ziyaret eden IFLA yöneticileri, ilişkileri tahminlerin çok üstünde sıcak tutmaya başladılar. Davranışları ve ilgileri bana ünlü Alman filozofu GOETHE'nin bir sözünü anımsatıyor. GOETHE diyor ki, "çok konuşuldu, çok tartışıldı, bana uygulama gösterin."

Sadece IFLA Genel Merkezi'nin çalışmaları ve uyarıları değil, objektif olarak konuya bakıldığı zaman durumun bütün sevimliliğiyle ortada olduğu görülecektir. Bugüne kadar, sözde kalan yardım vaadlerinin gerçekleşmesi için gereğinin yapılması zamanı gelmiştir. Yapılması gereken işler için parasal kaynak lazım, insan gücü lazım. Belki de yasal düzenleme lazım. Önerim, Ulusal Komite'nin biran önce isteklerini Kültür Bakanlığı'na bildirmesi ve Bakanlığın da bu istekleri yerine getirmesi doğrultusundadır.

Umuyorum yüzümüzün akıyla çıkarız bu organizasyondan. Umuyorum, yetkili kişi ve kuruluşlar bu konuya kütüphaneciler kadar sahip çıkarlar. Umuyorum, basılı, szli, ve görüntülü basın, olimpiyatlara sahip çıktığı kadar bu konuya da sahip çıkar.

Birçok konuşmamda olduğu gibi bugünü de, dn geride kaldı, bugün geçmek üzere, ama önümüzde yarınlar var. Yarınlara sahip çıkalım. Yarınlar bizim olsun, diyerek kapatmak istiyorum.

Saygılar sunuyorum.